

Magyar nyelv és irodalom próbaérettségi – összefoglaló jegyzet

(Tartalom vázlata: korszakok, szerzők stílusirányzattal, 3 művel, memoriterek fontos sorai, novellaelemzés lépései, önellenőrző kérdések + megoldókulcs)

1. Irodalmi korszakok rövid áttekintése

Középkor (Ómagyar kor, 10–15. század)

- Egyházi irodalom dominál
- Műfajok: legenda, himnusz, sirató
- Stílus: didaktikus, vallásos
- Jelentős művek: *Halotti beszéd és könyörgés*, *Ómagyar Mária-siralom*

Reneszánsz (15–16. század)

- Humanizmus hatása
- Harmónia, műveltségesezmény, antik minták
- Magyarországi központ: Mátyás udvara

Reformáció – 16. század

- Bibliafordítások, szellemi megújulás

Barokk (17–18. század)

- Pompás, mozgalmas, túlzó stílus
- Vallásos és világi műfajok keveredése

Felvilágosodás (18. század vége)

- Ész, tudomány, társadalmi kritika
- Klasszicizmus hatása nő

Reformkor (19. század első fele)

- Nemzeti törekvések, nyelvújítás, modern magyar irodalom kialakulása

Romantika (19. század közepe)

- Érzelmesség, szabadság, hőskultusz

Realizmus–Naturalizmus (19. század vége)

- Valóság pontos ábrázolása, társadalmi problémák

Modernség kezdete – 20. század eleje (Adyig)

- Szimbolizmus, impresszionizmus, szecesszió, avantgárd előzményei

2. Szerzők, stílusirányzatok, művek

Balassi Bálint (1554–1594)

- **Stílusirányzat:** Reneszánsz
- **3 jelentős mű:**
 - *Balassi-strófa szerelmi énekei* – dal
 - *Adj már csendességet...* – könyörgő vers
 - *Hymnus in Natale Solis Invicti* – istenes vers
- **Memoriter sor:** „Ó, szerelmem, édesem...”

Zrínyi Miklós (1620–1664)

- **Stílus:** Barokk
- **3 mű:**
 - *Szigeti veszedelem* – eposz
 - *Ne bánts a magyart!* – politikai röpirat
 - *Vitéz hadnagy* – hadtudományos próza
- **Memoriter:** „Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók.”

Mikes Kelemen (1690–1761)

- **Stílus:** Késő barokk – levélregény előfutár
- **Művek:**
 - *Törökországi levelek* – levél
- **Memoriter:** „Édes néném, úgy megörültem...”

Csokonai Vitéz Mihály (1773–1805)

- **Stílus:** Felvilágosodás, rokokó, klasszicizmus
- **3 mű:**
 - *A Reményhez* – óda
 - *A tihanyi Ekhóhoz* – elégikus vers
 - *Dorottya* – vígeposz

Berzsenyi Dániel (1776–1836)

- **Stílus:** Klasszicizmus + romantika előzménye
- **3 mű:**
 - *A magyarokhoz I.* – óda
 - *A közelítő tél* – elégiko-óda
 - *A tihanyi ekhóhoz* – óda

Kölcsey Ferenc (1790–1838)

- **Stílus:** Klasszicizmus, reformkor
- **3 mű:**
 - *Himnusz* – óda/himnusz
 - *Parainesis Kölcsey Kálmánhoz* – intelmek
 - *Zrínyi dala* – óda

Vörösmarty Mihály (1800–1855)

- **Stílus:** Romantika
- **3 mű:**
 - *Szózat* – óda
 - *Előszó* – programvers
 - *Csongor és Tünde* – drámai költemény

Petőfi Sándor (1823–1849)

- **Stílus:** Romantika
- **Születés:** 1823, Kiskőrös – **Halál:** 1849, Segesvár környéke (eltűnés)
- **Művek:**
 - *Nemzeti dal* – forradalmi költemény
 - *János vitéz* – elbeszélő költemény
 - *Az alföld* – tájvers
 - **Memoriter:** „Talpra magyar, hí a haza!”

Arany János (1817–1882)

- **Stílus:** Realista-romantikus
- **3 mű:**
 - *Toldi* – elbeszélő költemény
 - *Ágnes asszony* – ballada
 - *A walesi bárdok* – ballada

Mikszáth Kálmán (1847–1910)

- **Stílus:** Realizmus
- **3 mű:**
 - *Tót atyafiak* – novellaciklus
 - *A jó palócok* – novellaciklus
 - *Szent Péter esernyője* – regény

Jókai Mór (1825–1904)

- **Stílus:** Romantika
- **3 mű:**
 - *Az arany ember* – regény
 - *A kőszívű ember fiai* – regény
 - *Egy magyar nábob* – regény

Ady Endre (1877 Érmindszent – 1919 Budapest)

- **Stílus:** Modernség (szimbolizmus, impresszionizmus, expresszivitás)
 - **3 mű:**
 - *A magyar Ugaron* – programvers
 - *Góg és Magóg fia vagyok én* – ars poetica
 - *Lédával a bálban* – szerelmi vers
 - **Memoriter:** „Én nem vagyok magyar?!”
-

3. Memoriter – válogatott sorok

Himnusz (Kölcsey)

„Isten, áldd meg a magyart...”

Szózat (Vörösmarty)

„Hazádnak rendületlenül légy híve, ó magyar...”

Nemzeti dal (Petőfi)

„Talpra magyar, hí a haza!”

Balassi strófa (részlet)

„Ó, én édes hazám...”

4. Novellaelemzés lépései

1. **Alapadatok:** szerző, cím, keletkezés, műfaj.
 2. **Téma és probléma:** miről szól, milyen kérdést vet fel.
 3. **Cselekmény rövid összefoglalása:** lineárisan, tárgyyszerűen.
 4. **Szerkezet:** expozíció – bonyodalom – tetőpont – megoldás.
 5. **Elbeszélői nézőpont és mód:** E/1 vagy E/3, mindentudó, korlátozott, megbízható stb.
 6. **Időkezelés:** lineáris, késleltetés, flashback, párhuzamos időszámítás.
 7. **Tér:** szerepe, jelentése.
 8. **Szereplők:** jellemzés, viszonyok.
 9. **Stílus és nyelvi eszközök:** metafora, ellentét, ironia.
 10. **Témához kapcsolás, értelmezés:** mi a mű üzenete.
-

5. Önvizsgáló kérdések

(A) Fogalmak és korszakok

1. Mi jellemző a romantikára?
2. Sorolj fel két barokk stílusjegyet!
3. Melyik korszakhoz kapcsolható a szimbolizmus?

(B) Szerzők

1. Hol született Ady Endre?
2. Sorolj fel három Petőfi-művet műfajmegjelöléssel!
3. Melyik műfajba tartozik a *Szigeti veszedelem*?

(C) Memoriter

1. Folytasd: „Hazádnak rendületlenül...”

2. Ki írta: „Isten, áldd meg a magyart”?

(D) Elemzés

1. Mi a szerepe a tetőpontnak egy novellában?
 2. Mi a különbség az E/1 és E/3 elbeszélő között?
-

Megoldókulcs

1. Érzelmesség, szabadságeszmény, hőskultusz.
2. Pompázatosság, túlzás, mozgalmasság.
3. 1. század eleji modernség.
4. Érmindszent.
5. *Nemzeti dal* (költészet), *Az alföld* (tájleíró vers), *János vitéz* (elbeszélő költemény).
6. Eposz.
7. „...légy híve, ó magyar.”
8. Kölcsey Ferenc.
9. A konfliktus csúcspontja, a feszültség kiteljesedése.
10. E/1: személyes nézőpont; E/3: külső vagy mindentudó elbeszélő.